

Καθ' ὅσον ἔμποροῦμεν νὰ κρίνωμεν ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀπολεσθεισῶν τοῦ Ἐπιχάρμου κωμωδιῶν, ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία ἦτον ἡ μεγάλη ἀποθήκη, εἰς ἣν προσέφευγεν ὁ λαὸς διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ κατὰ τῶν ἀρχόντων του πάθος. Μὴ δυνάμενος νὰ σατυρίσῃ καὶ στηλιτεύσῃ αὐτοὺς κατ' ὄνομα, ἐπρομηθεύετο ἀπὸ τὸν μῦθον τὸ ἔνδυμα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἔκρυπτε τῆς ἐκδικήσεως τὸ ξίφος. Παράδοξον δὲ πρᾶγμα! ἡ ἀληθὴς τῆς μυθολογίας σημασία εἶχε διατηρηθῆ εἰς τὸν λαόν, αὕτη δὲ ἄλλη δὲν εἶναι παρ' ἐκείνη τὴν ὁποῖαν ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν.

Καί τινόντι, τίς μεταξὺ τῶν Οὐραγιῶνων ἐχρησίμευε κατ' ἐξοχὴν ὡς σκοπὸς εἰς τὰ σκωπτικὰ βέλη τῆς δωρικῆς κωμωδίας; Ὁ Ζεὺς, τὸ ἐγὼ θεὸς, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν ἡρώων, ὁ ἐκθρονίσας τὸν Κρόνον, ἦτοι τὸν λαόν. Αἰ μοιχεῖται αὐτοῦ, αἰ μετὰ τῆς συζύγου του ἔριδες, παρεῖχον ἀνεξάντλητον μεταλλεῖον εἰς τὴν κωμικὴν μοῦσαν (1).

Μεταξὺ δὲ τῶν ἡμιθέων, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ μέγιστος τῶν ἡρώων, ὁ πατὴρ τῶν Ἡρακλειδῶν ἦτοι τῶν Βασιλέων τῆς Δωρικῆς φυλῆς, ὁ Ἡρακλῆς, τοῦ ὁποίου ὁ μῦθος εἶναι (καθὼς ἀπέδειξεν ὁ Μύλλερ) ἡ ἱστορία τῶν τυχῶν τῆς φυλῆς ταύτης, ἔπρεπε πρὸ πάντων νὰ ἐπισύρῃ τὴν χλεύην τῶν ὑπὸ τῶν Δωριέων ὑποδουλωθέντων λαῶν. Καὶ ἰδοὺ δύο κωμωδίαί τοῦ Ἐπιχάρμου, ὁ Βαύσιρις καὶ ὁ γάμος τῆς Ἡδῆς ἔχουσα! ἀντικείμενον τὴν ἀχόρταγον λαιμαργίαν τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλκμήνης (2).

Ὁ Θεὸς ὅμως ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς ὄργανον εἰς τὸν λαόν διὰ νὰ καταγελάσῃ τοὺς ἄλλους Θεοὺς, ὁ Θεὸς ἐν ᾧ ὁ λαὸς ἐσυσσώρευεν ὅλον τὸ κωμικόν του ἄλας, ἦτον ὁ Ἡφαιστος (3). Ἡδύνατο δὲ νὰ γίνῃ καταλληλοτέρα ἐκλογή; Ὁ Ἡφαιστος καὶ

(1) Müller, αὐτ. σ. 356.

(2) Müller, T. 2. σ. 354, 356. T. 1. σ. 456—457.

(3) Müller, T. 2. σ. 354—355.

εἰ συνεργάται αὐτοῦ Κύκλωπες δὲν ἀντιπροσώπευον τὰς βα-
ναύσους τέχνας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ δωρικὸν σύνταγμα ἦσαν ἀ-
ποκλειστικὴ τοῦ λαοῦ ἀσχολία; Ὁ Ἥφαιστος δὲν παριστάνετο
ἄσχημος διὰ τὸν αὐτὸν τοῦ Αἰσώπου λόγον; Ὁ δὲ μῦθος, ὁ πε-
ριγράφων τοὺς Κύκλωπας παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος κεραυνобо-
λημένους, καὶ τὸν Ἥφαιστον παρὰ τοῦ Διὸς ἐκ τοῦ Ὀλύμπου
κατακρημνισθέντα, δὲν ἦτον ἀλληγορικὴ ἱστορία τῆς ὑπὸ τοῦ
ἐγὼ ἐνεργηθείσης ἀποδιώξεως τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆν διοίκησιν τῆς
κοινωνίας;

Ἀπὸ τὰς εὐφρευτάτας τοῦ Μυλλέρου ἐρεύνας περὶ τῶν
ὑποθέσεων καὶ τῶν προσώπων τῆς Δωρικῆς κωμωδίας, ἐρεύ-
νας κατὰ μέγα μέρος στηριζομένας εἰς εἰκόνας παλαιῶν πη-
λίνων ἀγγείων, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Ἥφαιστος εἶχε καὶ ἄλλα
πρόσωπα συμμαχοῦντα αὐτῷ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ὀλύμπου σατυ-
ρικὸν τοῦτον πόλεμον, πρόσωπα τῶν ὁποίων θέλει μᾶς εἶσθαι
εὐχολὸν νὰ δώσωμεν τὴν σημασίαν (1).

Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν προσώπων τούτων τῆς Δωρικῆς κωμω-
δίας πρέπει ἀναμριβόλως νὰ τεθῆ ὁ Βάκχος, ὅστις διὰ τῶν
ἐορτῶν του ἐγέννησεν αὐτὴν, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὸ εὐνοούμενον
ποτὸν ἐχρεώσται αὕτη μέγα μέρος τῶν ἐμπνεύσεών της. Ὁ
Βάκχος, καίτοι κατὰ τὴν μυθολογίαν υἱὸς τοῦ Διὸς, ἦτο θεὸς
τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι τοῦ ἐγὼ ἤρχετο ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ἦτον
ὁ Σίβας τῶν Ἰνδῶν (2), ἡ ζῶσα ἀντίθεσις τοῦ λαοκαταρά-
του Ἀπόλλωνος (3).

Μετὰ τὸν Βάκχον ἔρχεται εἰς τὴν συνοδίαν τοῦ Ἥφαιστου ὁ
Σιληνός, ὁ γελοῖος Σιληνός μὲ κέρατα καὶ οὐράν

(1) Müller, αὐτ. σ. 336—335.

(2) Ὁρα Gruezer, T. 1. σ. 392, 456—482.

(3) « Ἀγῆρω τε τοῦτον (Ἀπόλλωνα) ἀεὶ καὶ νέον, ἐκεῖνον δὲ (Βάκχον)
πάλαι εἰδῆ, καὶ πολύμορφον ἐν γραφαῖς καὶ πλάσμασι δημιουργοῦσι
καὶ ὅλως τῷ μὲν ὁμοιότητα καὶ τάξιν καὶ σπουδὴν ἄκρῃ, τῷ δὲ μεμυγμένην τινὰ παιδιᾶ καὶ ὑβρεὶ καὶ σπουδῆ καὶ
μαγίᾳ προσφέροντες ἄνωμαλιν. . . » Πλουτ. περὶ τοῦ Εἰ, κεφ. 9.

αἰγὸς, κληρονομήτας τοῦ Τυφῶνος τὸν ὄνον. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ δ' Ἥφαιστος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἦσαν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μὲ τὸν Τυφῶνα· καὶ ὁ μὲν καὶ οἱ δὲ ἦσαν σύμβολα τοῦ λαοῦ εἰς δύο διαφόρους ἐμφάσεις θεωρουμένου, καθότι οἱ μὲν ἀντιπροσώπευον τὸν λαὸν ὑποδουλωθέντα ἤδη καὶ χλευάζοντα τὸν τύραννόν του, ὁ δὲ ἀντιπροσώπευε τὸν λαὸν βασιλεύοντα ἀκόμη καὶ πασχίζοντα νὰ πνίξῃ εἰς τὰ σπάργανά του τὸ ἐγώ.

Τὸν Σιληνὸν ἠκολούθει ὁ Μαρσίας, μὲ ὧτα καὶ αὐτὸς σατύρου, ὁ πτωχὸς Μαρσίας, ὁ ἐκδαρεὶς παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ζωηρὸν σύμβολον τοῦ παρὰ τοῦ ἐγὼ ἐκδαρέντος λαοῦ.

Εὐρίσχομεν ἐπὶ τέλους τὸν Δαίδαλον· φαίνεται ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξέφραζεν ἡ ἀρχαιότης τὴν αὐτὴν ἰδέαν τῆς ὁποίας σύμβολον ἦτον ὁ Ἥφαιστος, τὴν εἰς τὰς βαναύσους τέχνας ἀσχολουμένην τάξιν τῆς κοινωνίας. Διὰ τοῦτο ὁ μῦθος τοῦ Μίνως κλείοντες τὸν Δαίδαλον ἐντὸς τοῦ Λαβυρίνθου σημαίνει τὴν δωρικὴν νομοθεσίαν ἀποκλείουσαν τοὺς βαναύσους ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας, καὶ περιορίζουσα αὐτοὺς ἐντὸς τῶν ἐργαστηρίων των.

Τὰ αὐτὰ αἷτια ἐγέννησαν τὴν κωμωδίαν παρὰ τῇ ἰωνικῇ φυλῇ· ὅταν ὁ λαὸς δὲν εἶδε πλέον ἑαυτὸν ἐν τῷ χορῷ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὅταν δὲν ἐδουλήθη πλέον νὰ κλίνῃ τὸν αὐχένα τῶν ἡρώων ὑπὸ τοὺς νόμους τῆς Εἰμαρμένης, δὲν τοῦ ἔμεινεν ἄλλα παρὰ νὰ καταδιώκῃ διὰ τῶν σκωμμάτων τὰς ἐπ' αὐτοῦ ὑψονομένας ἀτομικότητας, νὰ ρυκανίζῃ τρόπον τινὰ διὰ τῆς χλεύης τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κοινωνίας· ἡ ἀρχαία ἀττικὴ κωμωδία ὑπῆρξε τὸ ὄπλον, τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς ἀντεκατέστησεν εἰς τὴν γηράτασαν Νέμεσιν καὶ εἰς τὸν ἀπαρχαιωθέντα ἐξοστρακισμόν.

Ἡ διαφορὰ ὅμως τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς καταστάσεως τῶν δύο φυλῶν ἔπρεπε νὰ τροποποιήσῃ τὴν φύσιν τῆς δωρικῆς καὶ ἰωνικῆς κωμωδίας.

Καὶ πρῶτον μὲν, ὁ δωρικὸς χαρακτήρ, κλίνων πρὸς τὴν μελέτην καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἐχυρίευσεν κατ' ὀλίγον καὶ ἐμόρφωσε κατ' εἰκόνα αὐτοῦ τὸ παρὰ τοῦ χυδαίου λαοῦ ἐφευρεθέν

κωμικὸν στοιχεῖον. Διὰ τοῦτο εὐρίσκομεν εἰς τοῦ Ἐπιχάρμου τὰς κωμωδίας διεσπαρμένας φιλοσοφικάς καὶ ἠθικάς διατριβάς· καὶ τοῦτο μᾶς ἐξηγεῖ τὴν πρὸς αὐτὰς ὑπόληψιν τοῦ Πλάτωνος (1). Τὸ ἐγὼ ἐπέτυχεν οὕτω νὰ κυριεύσῃ τὸ κατ' αὐτοῦ συγκροτηθὲν στρατόπεδον, καὶ νὰ στήσῃ ἐν αὐτῷ τὴν σκηνὴν του· ἐξ ἐναντίας ἡ ἀττικὴ κωμωδία ἦτον ἄλλως πρακτικὴ καὶ δημοτικὴ· ἀντὶ δὲ νὰ παραδεχθῇ φιλοσοφικάς διατριβάς, εἰρωνεύετο τὸν Σωκράτην καὶ τοὺς περὶ αὐτόν.

Δεύτερον δὲ, ἐνῶ παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν ὁ λαὸς ἦτο δοῦλος, εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο κυριάρχης· καὶ διὰ τοῦτο ἠδύνατο νὰ χλευάζῃ κατ' ὄνομα τὰς ἀτομικότητας, τὰς ὁποίας ἡ δωρικὴ κωμωδία δὲν ἐτόλμα νὰ προσβάλλῃ εἰμὴ ὑπὸ τὸ παραπέτασμα τοῦ μύθου. Ὅταν ὅμως ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ λαὸν τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ, καὶ ἡ Σπάρτη ἔπεμψεν εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς τριάκοντα τυράννους, ἔσπευσαν οὗτοι ν' ἀπαγορεύσουν δύο πράγματα· τὰς ἀτομικὰς προσβολὰς, καὶ τὸ μέρος τοῦ χοροῦ τὸ ὀνομαζόμενον παράβασις, ἐν ᾧ οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ συνεκέντροναν ὅλην τὴν χολὴν τῆς μούσης των (2), ὡς ὑπὸ ἐνδομύχου φωνῆς εἰδοποιούμενοι, ὅτι ὁ χορὸς ἦτον ὁ λαὸς, καὶ ὅτι ἐπομένως ἔπρεπε νὰ σπεύσουν νὰ τὸν εὐνοχίσουν. Τιοῦτοτρόπως ἤρθη ἡ δευτέρα τῶν δύο κωμωδιῶν διαφορὰ· καὶ ἡ ἀνάγκη ὑπηγόρευσε εἰς τοὺς Ἀθηναίους κωμωδοὺς νὰ προστρέξουν καὶ αὐτοὶ εἰς μυθολογικάς ὑποθέσεις, διὰ νὰ σατυρίσουν τὴν γῆν διὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως ἔπραξεν ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τὸν Πλοῦτον.

Διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐγὼ εἰς τὴν Ἑλλάδα, μᾶς μένει ἤδη νὰ θεωρήσωμεν τὴν μεταμόρφωσιν αὐτοῦ, τὸν τρόπον δι' οὗ ἀπὸ ἐλληνηκὸν ἐγένετο ἀνθρώπινον, ἀπὸ δωρισμὸν ἐγένετο φιλοσοφία.

(1) Müller, T. 2. σ. 358—359.

(2) Schoell, Hist. de la littérature grecque profane, lib. III, cap. XIII.

Ἀπεδείξαμεν, καθὼς νομίζομεν, ἀποχρώντως ὅτι ὁ δωρισμὸς ἦτον ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐγὼ ἐντὸς τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἐνέργεια ὅμως αὕτη ἐπήγαγε μέχρι τοῦδε μᾶλλον ἀπὸ ἔμφυτόν τι ἀμυδρὸν αἴσθημα, παρ' ἀπὸ τὴν συνείδησιν τοῦ εἰς τὸν κόσμον προορισμοῦ του. Μὴ τολμῶν νὰ κηρύττῃ τὴν ἀλήθειάν του εἰμὴ ἀπὸ τὸν τρίποδα τῆς Πυθίας, μὴ τολμῶν νὰ κάμῃ ἀφαίρεσιν ἀπὸ χρόνους καὶ τόπους, ἐσχημάτιζε θρησκείαν καὶ πολιτισμὸν τινα, ὄχι ὅμως φιλοσοφίαν.

Ποῖος ἀπέσπασε τὴν Πυθίαν ἀπὸ τὸν βωμὸν, ποῖος ἤρε σχεδὸν τὸ παραπέτασμα τὸ καλύπτον τὸ θεῖον αὐτῆς μέτωπον;

Ὁ Πυθαγόρας ἔδωσε τὸ ὄνομα εἰς τὴν μεγάλην ταύτην μεταμόρφωσιν· ὡς ὁ Κέρωψ τῶν Ἀθηνῶν ἐξ ἡμισείας δράκων καὶ ἐξ ἡμισείας ἄνθρωπος, εἶναι καὶ αὐτὸς σύνθεσις Δωρισμοῦ καὶ φιλοσοφίας.

Ὅλοι αἱ ἐνδείξεις μᾶς πείθουν, ὅτι τὰ δόγματα τοῦ Πυθαγόρα ἄλλον σκοπὸν δὲν εἶχον παρὰ νὰ μεθερμηνεύσουν τὸν δωρισμὸν εἰς φιλοσοφίαν. Ἐδιδάχθη οὗτος, κατὰ τὸν Ἀριστόξενον, τὰς ἀρχὰς τοῦ συστήματός του ἀπὸ τὴν Πυθίαν Θεμιστόκλειαν. Ἡ πολιτεία αὐτῆ τοῦ Πυθαγόρα ἦτον αὐτόχρημα ἡ δωρικὴ πολιτεία (1).

Ζητῶν ὅμως νὰ μεταμορφώσῃ τὸν Δωρισμὸν, καὶ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ ἐγὼ ἀπὸ τὴν κιβωτὸν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐπείσθη ὁ Πυθαγόρας, ὅτι ὁ δωρισμὸς ἦτον ἐξακολούθησις ἀρχαιοτέρου πολιτισμοῦ, ὅτι ἡ πατρίς αὐτοῦ ἦτον ὄχι ἡ Ἑλλάς ἀλλ' ἡ Αἴγυπτος, ὅτι ἐπομένως ἐὰν ἤθελε ν' ἀνατρέξῃ εἰς τὴν πηγὴν του διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὴν φύσιν του, ἔπρεπε νὰ μελετήσῃ τὰ Αἰγύπτια, ἔπρεπε νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τῆς Σφιγγὸς εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου, καὶ ἀπὸ τὸ στόμα αὐτῆς ν' ἀκούσῃ τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου αἰνίγματος.

(1) Müller, T. 2. s. 394.

Ἐνταῦθεν ἡ περιήγησις τοῦ Πυθαγόρα εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἣτις ἐπικυρόνει ὅσα ἀνωτέρω εἶπομεν περὶ τῆς ατενῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Αἰγύπτου συγγενείας. Καθὼς ὁ Ἄνταιος ἐγγίζων τὴν γῆν ἀνελάμβανε νέας δυνάμεις διὰ τὴν ἀγωνισθῆναι κατὰ τοῦ Ἡρακλέους, οὕτω καὶ τὸ ἐγὼ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τὴν ἀσπασθῆναι τὸ πατρικὸν αὐτοῦ ἔδαφος· καθότι προσεγγίζει ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν θέλει χρειασθῆναι ὅλας τὰς δυνάμεις διὰ τὴν κατακτῆσθαι τὸν κόσμον.

Ἄν καὶ ἡ πυθαγορική φιλοσοφία δὲν εἶναι εἰμὴ μεταμόρφωσις τοῦ Δωρισμοῦ, δύναται τις εὐκόλως νὰ εὔρη ἐν αὐτῇ τὰ σπέρματα τῆς φιλοσοφίας, νὰ αἰσθανθῆναι τὸν ὄργασμὸν τῆς νέας ἰδέας.

Διότι, τί ἄλλο τῶντι σημαίνει ἡ πολυετής σιωπὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Πυθαγόρα, εἰμὴ τὴν πράξιν ἐκείνην, δι' ἣς τὸ ἐγὼ κλείεται εἰς ἑαυτὸν, ἀπωθούσιν πᾶσαν ἑξωθεν αὐθεντίαν, καὶ οὕτως ἐτοιμάζεται νὰ ἐξαγάγῃ ἐξ ἑαυτοῦ τὴν νέαν τάξιν τοῦ κόσμου:

Κατὰ τὸν Πυθαγόραν, ἡ ἀπόλυτος ἀρχὴ τῆς τελειότητος εἶναι τὸ ἓν, τὸ πεπερασμένον, τὸ ἄτομον· τῆς ἀτελείας δὲ ἡ δυάς, τὸ ἄπειρον, τὸ πλῆθος (1).

Ἴδου τὸ ἐγὼ τὸ ὁποῖον κηρύττει ἑαυτὸν μόνην τῆς ἀληθείας πηγὴν, μόνον τοῦ κόσμου χρησμὸν.

Τὰ σπέρματα ταῦτα ἠῦρεν ὁ Σωκράτης εἰς τὸ σύστημα τοῦ Πυθαγόρα· γονιμοποιῶν δὲ αὐτὰ, κατέστη ὁ πατὴρ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας. Καθὼς ἡ ἱστορία τῆς νέας φιλοσοφίας ἀρχεται ἀπὸ τὸ ἐγὼ τοῦ Καρτεσίου, οὕτως ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους. Ὁ Καρτέσιος ἐζήτει ἀπὸ τὸ ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν· τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους ἦτον ὁ χρησμὸς, ἡ πηγὴ ἀφ' ἧς ἔβρυσεν ὅλη αὐτοῦ ἡ σοφία. Ὁ Σωκράτης δὲν ἐφεῦρέ τι, δὲν

(1) Ten n e m a n, Manuel de l'histoire de la philosophie, §. 91.

ἐπρόσθεσέ τι εἰς τὴν ἐπιστήμην· ἐφεῦρε μόνον τὴν φιλοσοφίαν, ἤτοι τὴν μέθοδον τοῦ ἐξάγειν ἀπὸ τοῦ καθαροῦ ἐγὼ τὴν λύσιν ὄλων τῶν προβλημάτων τῆς ψυχολογίας, τῆς πολιτικῆς, τῆς ἠθικῆς. Γενομένης δεκτῆς τῆς μεθόδου ταύτης ὡς ἀλανθάστου, ἡ ἐπανάστασις συνεπληρώθη· εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ δὲν ἔμεινε παρὰ τῶν συνεπειῶν ἢ ἐξαγωγή.

Ἄς παρατηρήσωμεν ποίαν ὑποδοχὴν ἔκαμεν ἡ ἑλληνικὴ δυνὰς εἰς τὸ νέον στοιχεῖον τὸ εἰς αὐτὴν παρουσιαζόμενον. Ὁ Ἴωνισμὸς ἀφ' ἑνὸς ἀνεγνώρισεν ἀμέσως εἰς τὸν Σωκράτην τὸν ἐγθρόν του· προησθάνθη εἰς τοῦ Σωκράτους τὴν μέθοδον τὴν διάλυσιν καὶ καταστροφὴν του. Διὰ τοῦτο συνεκέντρωσεν ὄλας του τὰς δυνάμεις διὰ ν' ἀποκρούσῃ τὴν προσβολὴν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φονέα του. Διὰ τοῦτο ἡ θρησκεία, ἡ φιλοσοφία, ἡ πολιτεία τῶν Ἰόνων ἐπέπεσον διὰ μιᾶς κατὰ τοῦ Σωκράτους· καὶ ἡ μὲν κωμῳδία ἐπάσχισε νὰ τὸν πνίξῃ διὰ χεῖρός τοῦ Ἀριστοφάνους· ἡ δὲ θρησκεία τὸν ἐκατηγόρησεν· ἡ πολιτεία δὲ τὸν ἐπότισε τέλος τὸ κώνειον.

Ἄφ' ἐτέρου ὅμως ὁ Δωρισμὸς ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν Σωκράτην τὸ τέκνον τοῦ τέκνου του Πυθαγόρα, ἀνεγνώρισεν εἰς τὰ δόγματά του ἑαυτόν· καὶ διὰ τοῦτο ἐκήρυξε διὰ σώματος τοῦ ἐν Δελφοῖς χρησμοῦ τὸν Σωκράτην σοφώτατον τῶν Ἑλλήνων.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Σωκρατικὴ φιλοσοφία ἐνθυμήθη τὴν υἰότητά της, ἠσθάνθη πρὸς τὸν Δωρισμὸν τέκνου σπλάγχνα. Διὰ τοῦτο ὁ Σωκράτης συνθέτει εἰς τὴν φυλακὴν ὕμνον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα· καὶ ὁ Ξενοφὼν ἐξορίζεται ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἐπὶ Λακωνισμῷ· καὶ ὁ Διογένης ζητῶν μὲ τὸν λύχνον ἄνθρωπον καὶ μὴ εὐρῶν τοιοῦτον, λέγει ὅτι εἰς τὴν Σπάρτην τοῦλάχιστον ἦυρεν ἀνθρώπου ἀρχὴν, παιῖδας· ὁ Πλάτων τέλος παραδέχεται εἰς τὴν πολιτείαν του τοὺς κυριωτέρους τῶν Δωριέων θεσμούς.

Ὅσπον δ' ἠεροειδὲς ἀνὴρ ἶδεν ὀφθαλμοῖσιν,
Ἦμενος ἐν σκοπιῇ, λεύστων ἐπὶ οἴνοπα πόγντον

τάσον ἐπήδησεν τὸ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Σωκράτους ἕως τοῦ Πλάτωνος. Βρέφος ἀκόμη ἐν Σωκράτει, ἐγγίζει μὲ τὸ μέτωπον τοῦ Πλάτωνος τὸ ὑψηλὸν τοῦ οὐρανοῦ στερέωμα. Ἐνῶ ἐκεῖνος μόλις ἐτόλμα νὰ σείσῃ τὸ ὑπάρχον οἰκοδόμημα, οὗτος ἐκ θεμελίων τὸ κρημνίζει, δὲν ἀφίνει λίθον ἐπὶ λίθου, καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἐγείρει νέον οἰκοδόμημα, εἰς τὸ δ-ποῖον ἡ ἱστορία, ὁ λαὸς, δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὰν μετοχὴν.

Ἐπάρχει χωρίον ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος, ὅπου σαφέστερον παρ' ἄλλοῦ ἀποφαίνεται οὗτος τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ λαοῦ τὴν διάζευξιν. « Ἐκαστος τῶν μισθαρνούντων ἰδιωτῶν, « οὗς δὴ οὗτοι σοφιστὰς καλοῦσι καὶ ἀντιτέχνους, ἡγοῦνται « μὴ ἄλλα παιδεύειν ἢ ταῦτα τὰ τῶν πολλῶν δόγ- « ματα ἃ δοξάζουσιν ὅταν ἄθροισθῶσι, καὶ σο- « φίαν ταύτην καλεῖν, αἶόν περ ἂν εἰ θρέμματος μεγάλου « καὶ ἰσχυροῦ τρεφομένου τὰς ὀργὰς τις καὶ ἐπιθυμίας κατε- « μάνθανεν, ὅπη τε προσελθεῖν χρή καὶ ὅπη ἄψασθαι αὐτοῦ, « καὶ ὅποτε χαλεπώτατον ἢ πραότατον καὶ ἐκ τίνων γίγνε- « ται, καὶ φωνὰς ὅη ἐφ' οἷς ἕκαστος εἴωθε φθέγγεσθαι, καὶ « οἷας αὖ ἄλλου φθεγγομένου ἡμεροῦταί τε καὶ ἀγριαίνει· « καταμαθῶν δὲ ταῦτα πάντα ξυνουσίᾳ τε καὶ χρόνου τριβῆ, « σοφίαν τε καλέσειε καὶ ὡς τέχνην συστησάμενος ἐπὶ διδα- « σκαλίην τρέποιτο, μηδὲν εἰδὼς τῇ ἀληθείᾳ τούτων τῶν « δογμάτων τε καὶ ἐπιθυμιῶν, ὅτι καλὸν ἢ αἰσχρὸν ἢ ἀγαθὸν ἢ « καλὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὀνομάζοι δὲ ταῦτα πάντα ἐπὶ « ταῖς τοῦ μεγάλου ζώου δόξαις, οἷς μὲν χαίροι ἐκεῖνο ἀ- « γαθὰ καλῶν, οἷς δὲ ἄχθοιτο κακὰ, ἄλλον δὲ μηδένα ἔχοι λόγον « περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰναγκαῖα δίκαια καλοῖ καὶ καλὰ, τὴν « δὲ τοῦ ἀναγκαίου καὶ ἀγαθοῦ φύσιν, ὅσον διαφέρει τφόντι, « μήτε ἑωρακῶς εἶη μήτε ἄλλω δυνατὸς δεῖξαι· τοιοῦτος « δὴ ὢν πρὸς Διὸς οὐκ ἄτοπος ἂν σοι δοκεῖ εἶναι παιδευτής; « — Ἐμοιγ', ἔφη. — Ἡ οὖν τι τούτου δοκεῖ διαφέρειν ὁ « τὴν τῶν πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ξυνιόντων « ὀργὴν καὶ ἡδονὰς κατανενοηκένατ σοφίαν »

- ἡγούμενος, εἴτ' ἐν γραφικῇ, εἴτ' ἐν μουσικῇ, εἴτε δὴ ἐν πολιτικῇ;
- ὅτι μὲν γὰρ εἴαν τις τούτοις δμιλῇ ἐπιδεικνύμενος ἢ ποιῆσιν
- ἢ τινα ἄλλην δημιουργίαν ἢ πόλει διακονίαν, κυρίους αὐτοῦ
- ποιῶν τοὺς πολλοὺς πέρα τῶν ἀναγκαίων, ἢ Διομήδεια
- λεγόμενη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ ταῦτα ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσι·
- ὡς δὲ καὶ ἀγαθὰ καὶ καλὰ ταῦτα τῇ ἀληθείᾳ ἤδη πρότε
- του ἤκουσας αὐτῶν λόγον διδόντος οὐ καταγέλαστον; —
- Οἶμαι δὲ γ', ἢ δ' ὅς, οὐδ' ἀκούσμαι. — Ταῦτα τείνου
- πάντα ἐννοήσας, ἐκεῖνο ἀναμνήσθητι· αὐτὸ τὸ καλὸν, ἀλλὰ
- μὴ τὰ πολλὰ καλὰ, ἢ αὐτό τι ἕκαστον καὶ μὴ τὰ πολλὰ
- ἕκαστα εἶσθ' ὅπως πλῆθος ἀνέξεται ἢ ἡγήσεται εἶναι; —
- Ἥμιστά γ', ἔφη. — Φιλόσοφον μὲν ἄρα, ἣν δ' ἐγώ,
- πλῆθος ἀδύνατον εἶναι; — Ἀδύνατον. — Καὶ
- τοὺς φιλοσοφοῦντας ἄρα ἀνάγκη ψέγεσθαι
- ὑπ' αὐτῶν; — Ἀνάγκη. — Καὶ ὑπὸ τούτων δὲ τῶν ἰδι-
- ωτῶν ὅσοι προσομιλοῦντες ὄχλῳ ἀρέσκειν αὐτῷ ἐπιθυμοῦ-
- σι; — Δῆλον. » (Πολιτ. VI.)

Συγκρίνων τις τὸ χωρίον τοῦτο μὲ τὸ ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ καταχωρηθὲν τοῦ Καρτεσίου, ὅπου οὗτος ἐπαινεῖ τὰς νομοθεσίας ἔργα ἐν ὅς μόνου ἀτόμου, καὶ ψέγει ἐκείνας εἰς ὅσας ἡ γνώμη τῶν πολλῶν ἔδωσε κύρος, πρέπει νὰ θαυμάζη τὴν ταυτότητα τῆς ἐπόψεως τῶν δύο φιλοσόφων, οἵτινες ἦλθον εἰς τόσον διαφέροντας χρόνους καὶ τόπους νὰ ἐκτελέσουν τὴν αὐτὴν ἀποστολὴν, πρέπει ν' ἀναγνωρίζη ὑπὸ τὰς δύο ταύτας σάρκας τὴν ταυτότητα τοῦ ἐγώ.

Καταπατήσας μὲ τὴν ὑπερήφανον ταύτην περιφρόνησιν τὸ μέγαλον θρέμμα, τὸν λαόν, πτύσας οὕτως εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἱστορίας, ἰδοὺ ὁ Πλάτων οἰκοδομῶν ἐκ τῶν προτέρων τὴν κοινωνίαν, καὶ νέος Ζεὺς μετεωρίζων ἐκ τοῦ ἐγώ τὸν κόσμον. Ἡ οἰκογένεια, ἢ ἰδιοκτησία, οἱ δύο ἀκρογωνιαῖοι λίθοι τῆς κοινωνίας, φέρουν ἐν ἑαυτοῖς τὴν σφραγίδα τῆς παραδόσεως, τοῦ λαοῦ· δὲν δύνανται ἐπομένως ν' ἀποτελέσουν μέρος τοῦ οἰκοδεμήματος τοῦ Πλάτωνος, ὅστις ὁμῶς λησμο-

νεῖ ὅτι τοιοῦτοτρόπως αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὑψηλοτάτη ἔκφρασις τῆς ἀνθρωπίνου ἀτομικότητος, μηδενίζει αὐτὴν ταύτην τὴν ἀτομικότητα· ὅτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀρχῆς του εἶναι καταστροφή αὐτῆς. Εἰς τὴν πολιτείαν του εἶναι ἄγνωστα τὰ αἰσθήματα συζύγου καὶ κυρίου, εἰς τὰ ὅποια ἔπαλλεν ἄχρι τοῦδε ἡ ἀνθρωπίνη καρδιά. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι διὰ τὸν μαθητὴν τοῦ Σωκράτους ἄγραφος πίναξ, ἐφ' οὗ τὸ ἐγὼ τοῦ νομοθέτου δύναται ἀδιαφόρως νὰ γράψῃ βλασφημίας ἢ εὐχάς· διὰ τοῦ ὀργάνου τῆς ἀνατροφῆς δύναται νὰ δημιουργηθῇ κατὰ προαίρεσιν ἥρωσ ἢ ἐγκληματίας, Ἀχιλλεὺς ἢ Θερσίτης. Τὸ ἄτομον, τὸ ὅποῖον πρὸ ὀλίγου παρεπονεῖτο διὰ τὰς καταδιώξεις τοῦ λαοῦ, λαβὸν ἤδη τὰς ἡνίας τῆς πολιτείας, ἀπαγορεύει πᾶσαν ἀπὸ τοῦ ἐγὼ μὴ προερχομένην θεσμοθεσίαν. Ἔως καὶ ἡ ποίησις, ἡ ἀθώα ποίησις, δὲν ἔμπορεῖ νὰ διαφύγῃ τὴν κατάκρισιν τοῦ Πλάτωνος. Σύννοιδεν οὕτως ὅτι ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ καταθλιβομένου ἐκρηγνύεται διὰ τῶν ἄσμάτων του· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ποιηταὶ πρέπει νὰ ὑποβάλλουν τὰ ποιήματά των εἰς λογοκριτὰς (1), καὶ ὁ Ὅμηρος ἀποπέμπεται τῆς πολιτείας. Ὁ Πλάτων μὲ ἀετοῦ βλέμμα ἀνεκάλυψε πρὸ τοῦ Βίχου ὅτι ὁ Ὅμηρος εἶναι ὁ λαός.

Τοιοῦτοτρόπως ὅλαι αἱ ἰδέαι, φθάσασαι εἰς τὴν ἀκμὴν των, ἔχουν τὸ προαίσθημα τῆς προσεγγιζούσης λήξεώς των, αἰσθάνονται τὸ ἔδαφος κλονιζόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν· καὶ ἐν τῇ μανίᾳ των νομίζουν ἑαυτὰς ἰκανὰς ν' ἀναχαιτίσουν τὸν κόσμον, ὅστις μολοντοῦτο κινεῖται καὶ προσδεύει. Ἐλκύσαντες δὲ ὀρέων καὶ πεδιάδων τὸ ἄρμα τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ ἀκαταδάμαστοι οὗτοι ἵπποι φαντάζονται ὅτι σταματούντων

(3) « Τὸν ποιητὴν παρὰ τὰ τῆς πόλεως νόμιμα καὶ δίκαια ἢ καλὰ ἢ ἀγαθὰ-μηδὲν ποιεῖν ἄλλο, τὰ δὲ ποιηθέντα μὴ ἐξεῖναι τῶν ἰδιωτῶν μηδενὲ πρότερον δεικνύναι, πρὶν ἂν αὐτοῖς τοῖς περὶ τὰ ταῦτα ἀποδεδειγμένοις κριταῖς καὶ τοῖς νομοφύλαξι δειχθῇ καὶ ἀρέσῃ. » Πλάτ. Νόμ. βιβλ. 7 σ. 28, ἰκδ. Bekker.

αὐτῶν θέλει κ' ἐκεῖνο σταθῆ· ἀλλὰ τὸ ἄρμα ἀπὸ ἀόρατον τινα δύναμιν ὠθούμενον διέρχεται ἐπὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν, καὶ νέοι ἵπποι εὐρίσκονται ἔτοιμοι νὰ τὸ σύρουν πρὸς τὸν μυστηριώδη αὐτοῦ προορισμόν.

Μετὰ τὸν Πλάτωνα, ὁ κόσμος διηρέθη εἰς δύο. Ἄφ' ἑνὸς μὲν τὸ πλῆθος, παρὰ τῶν φιλοσόφων περιφρονούμενον, προσεκολλήθη σφικτότερον εἰς τὴν θρησκευτικὴν τῶν προπατόρων του, ἣτις ἔμως περιῆλθεν αὐτῷ ὡς νεκρὸν γράμμα, χωρὶς ψυχὴν καὶ χωρὶς μέλλον· ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ φιλόσοφοι πεισθέντες ὅτι ὅλοι δὲν ἠδύναντο νὰ ὑψωθοῦν εἰς τὰς θεωρίας των, ὅτι ὁ λαὸς δὲν ἠδύνατο νὰ γίνη ποτε φιλόσοφος, ὅτι αὐταὶ ἔπρεπεν ἐπομένως νὰ μείνωσιν ἀποκλειστικῆ αὐτῶν ἰδιοκτησία, ἐμβῆκαν εἰς τὸ ἐρημωθὲν ἱερὸν, καὶ ἐνδυθέντες τῶν ἀποδιωχθέντων θεῶν τὰ ἱμάτια, ἐδιοίκησαν δι' αὐτῶν τὸν εὐπιστον λαόν. Ὁ Πλάτων εἶχεν ἤδη διατάξει ὅτι ὁ σοφὸς χρεωστεῖ νὰ μεταχειρισθῆ τὸ ψεῦδος, ὅταν τοῦτο εἴναι ὄργανον ἀναγκαῖον εἰς τὸν θρίαμβον τῆς ἰδέας του (1). Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὁ κόσμος διηρέθη εἰς ἀπατεῶνας καὶ εἰς ἀπατωμένους (2).

(1) « Τοῖς ἄρχουσι δὲ τῆς πόλεως, εἰ κέρτισιν ἄλλοις, προσῆκει ψεῦδισθαι, ἢ πολεμίων ἢ πολιτῶν ἕνεκα, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πόλεως. » Πλάτ. Πολ. γ', σ. 112.

(2) Ὅρα τὴν ἱστορίαν τοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ Νεάνδρου Ἀμβώργου 1826. Τ. 1. μ. 1. σ. 6. ὅπου τοῦτο ἀποδεικνύεται διὰ τεμαχίων τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Στράβωνος, (βιβλ. 1. κεφ. 2.), τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Βάρρωνος, τοῦ Σενέκα (coniuga speretis.) καὶ τοῦ Πολυβίου — « Ἐμοί γε μὴν δοκοῦσι τοῦ πλῆθους χάριν τοῦτο (τὴν θρησκευτικὴν) πεποιηκέναι. Εἰ μὲν γὰρ ἦν σοφῶν ἀνδρῶν πολίτευμα συναγαγεῖν, ἴσως οὐδὲν ἦν ἀναγκαῖος ὁ τοιοῦτος τρόπος. Ἐπεὶ δὲ πᾶν πλῆθος ἐστὶν ἐλαφρὸν καὶ πλήρες ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὀργῆς ἀλόγου, θυμοῦ βιαίου, λείπεται τοῖς ἀδήλοισ φρόσις καὶ τῇ τοιαύτῃ τραγωδίᾳ τὰ πλήθη συνέχειν. Διόπερ οἱ παλαιοὶ δοκοῦσί μοι τὰς περὶ θεῶν ἐννοίας καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ἐν ἁδου διαλήψεις οὐκ εἰκῆ, καὶ ὡς ἔτυχεν, εἰς τὰ πλήθη παρεισαγαγεῖν· πολὺ δὲ μᾶλλον οἱ ἄλλοι εἰκῆ καὶ ἀλόγως ἐκθάλλειν αὐτὰ. » Πολύβ. βιβλ. 6, κ. 56.

Ἰᾶσα δὲ θεωρία, ἣτις ἀντλεῖ τὴν ἀλήθειαν εἰς μόνην τὴν πηγὴν τοῦ ἐγὼ, ἣτις θέτουσα τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀποτόμου ὄρους τῆς ἐπιστήμης, καθίστησιν αὐτὴν κτῆμα τῶν ὀλίγων δυναμένων νὰ βαδίσωσιν τὴν δύσκολον ταύτην ἑδδὴν, καὶ οὕτω τὴν ὑπεξάγει εἰς τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, θέλει πάντοτε καταντήσῃ εἰς τὰς αὐτὰς συνεπείας.

Εἰς τοιαύτην λοιπὸν κατάστασιν ὁ Χριστιανισμὸς ἤυρε τὸν ἰόσμον.

Τ Μ Η Μ Α Β'.

Ο Χ Ρ Ι Σ Τ Ι Α Ν Ι Σ Μ Ο Σ.

Ἐὰν ὁ Χριστιανισμὸς ᾖ ἡ ἀληθὴς θρησκεία, ὁ ἀληθὴς λόγος τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς πάλης μεταξὺ τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ οὐκ ἐγὼ, τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ λαοῦ, πρέπει νὰ μᾶς δώσῃ τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου ζητήματος.

Κατὰ τὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ παραδόσεις, ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον εἰς τῆς τρυφῆς τὸν παράδεισον· εὐθὺς δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐκανόνισε τοῦ ἐγὼ τούτου τὰς σχέσεις μετὰ τοῦ οὐκ ἐγὼ, ἥτοι τοῦ Πλάστου, τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τῆς περιεστῶσης φύσεως. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸν Πλάστην του, ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος παρ' αὐτοῦ τὸν πρῶτον τοῦ ἐγὼ περιορισμὸν, τὸν πρῶτον νόμον, τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ τρώγειν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως· ὡς πρὸς δὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀντιπροσωπεύομενον διὰ τῆς Εὐᾶς, ὁ Ἄδὰμ αὐτὸς κηρύττει ὅτι εἶναι ὁ στυν ἐκ τῶν ὀστέων του, σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς του, καὶ ὅτι ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ὡς πρὸς τὴν φύσιν τέλος, ἔλαβεν ἀπόλυτον ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίαν, καὶ τόσον βαθεῖαν αὐτῆς συναίσθησιν, ὥστε νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ ἀληθὲς ὄνομα εἰς ἅπαντα τὰ πράγματα.

Ἄς μελετήσωμεν τὰς σχέσεις ταύτας αἰτινες ἀπετέλουν τὴν πρωτότυπον τοῦ ἀνθρώπου θρησκείαν.

Τὰ πράγματα ἐξ ὧν σύγκειται ὁ κόσμος, δὲν δύνανται νὰ παρεκτραπῶσιν ἀπὸ τὴν παρά τοῦ Θεοῦ χαραχθεῖσαν ὁδόν· ἀδιάσειστοι νόμοι τὸ ἀπαγορεύουν. Δὲν ἔχει ἔμως οὕτως ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, τὸ ἐγώ· ἐλεύθερον ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, δύναται νὰ διατελῇ ἠνωμένον μετὸν Θεόν, δύναται καὶ ν' ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ. Πρὸς τί δὲ ὁ ἀποχωρισμὸς οὗτος; διὰ νὰ γίνῃ ἐτι μᾶλλον ἐγώ, νὰ διαβρῆξῃ πάντα ἐξαρτησίας δεσμὸν, νὰ μονωθῇ εἰς τὸν ἐγωισμόν του, νὰ ἐξάγῃ ἐξ αὐτοῦ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, νὰ ἔχη ἐν ἑαυτῷ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς του; ὥστε νὰ λέγῃ ἐγώ εἰμι ὁ ὢν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι τὸ μόνον ἀπέλυτον ὄν, δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἐγώ φθάνον εἰς τοιαύτην ἀκμὴν ὑπεροψίας, ἤθελεν ἀποβῆ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀτελείας καὶ τῆς ἀμαρτίας. Προωρισμένον νὰ ᾔναι κρίκος τις εἰς τοῦ κόσμου τὴν μεγάλην ἄλυσον, ἤθελεν ἐξ ἐναντίας ἀποσπασθὲν μονωθῇ ἐντὸς τῆς πλάσεως καὶ καταντήσῃ εἰς ἀντίφασιν μετὰ τῶν πλασμαμάτων· καὶ ἐνῶ ἡ τελειότης αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ συμμορφῶνῃ εἰκοθεν αὐτὸ ἑαυτὸν εἰς τὴν τάξιν ταύτην, ἤθελεν ἄρῃ τὴν σημαίαν τῆς στάσεως κατὰ πάσῃς ἐνδεχομένης τάξεως, ἤθελε μετατρέψῃ εἰς νόμον τὴν ἀνομίαν, ἤθελεν εἰπῆ ὡς ὁ Σατανᾶς τοῦ Μίλτονος· κακὸν, ἔσο τὸ καλόν μου. Διὰ τοῦτο πρὸς τοῦ ἐγώ τὴν τελειότητα εἶναι ἀναγκαῖος ὁ περιορισμὸς του, εἶναι ἀναγκαῖον τὸ οὐκ ἐγώ· ἔθεν ἡ ἀληθῆς ἐννοια τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ ὅ τ α π ε ι ν ο ὄ μ ε ν ο ς ὑ π ε ρ υ ψ ο ὕ τ α ι. Τὸ ἀμάρτημα ἄλλο δὲν εἶναι παρά τοῦ ἐγώ ὑπερβολή· τὸ ἐγώ ἄνευ τοῦ οὐκ ἐγώ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀμάρτημα, ὁ διάβολος.

Τούτου ἕνεκα, ὁ Θεὸς θέσας εἰς τὸν κόσμον τὸ ἐγώ, ἔθεσε συγχρόνως τὸ οὐκ ἐγώ· πλάσας τὸν Ἀδὰμ, τὸν εἶπε· «ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆ· ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ.

Ὁ περιορισμὸς ὁμοίως οὕτως δὲν ἐξήρχει, διότι δὲν ἐξήρχετο ἀπὸ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ τοῦ ἐγὼ· ἀπαιτεῖτο ὥστε ὁ Ἄδὰμ αὐτὸς νὰ συντρέξῃ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τελειότητα, ἀπαρνούμενος οἰκοθεῖν τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἐγὼ. Βλέπων πλησίον του τὴν ὡραῖαν σύζυγον τὴν ὁποίαν τοῦ ἔπλασεν ὁ Θεὸς, φωνάζει· «οὐτο νῦν ὄσο ὕν ἐκ τῶν ὀστέων μου, αὕτη κληθήσεται γυνὴ ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη· ἔνεκα τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.» Σημείωσαι ὅτι ἡ ἐντολὴ αὕτη δὲν ὑπαγορεύεται εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι αὐτὸς οἰκοθεῖν ἀποφαίνεται αὐτὴν· τὸ ἐγὼ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπαρνεῖται τὸν ἐγωϊσμόν του, ἀτελῆ ἀναγνωρίζει ἑαυτὸν μεμονωμένον ὄντα, καὶ ἀναζητεῖ τὴν τελειοποίησίν του εἰς τὴν ἀπὸ ἑτερόν τι ὄν ἐξαρτησίαν του· ἡ ἀγάπη ἀποκαλύπτει εἰς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον τὸν μέγαν τῆς κοινωνίας νόμον· διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς τόσον συχνὰ λέγει ἀγαπᾶτε.

Ἄμεσος συνέπεια τῆς ἁρμονίας ταύτης τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ οὐκ ἐγὼ εἶναι ἡ σοφία τοῦ Ἄδὰμ, οἷα περιγράφεται ἀπὸ τὴν ἁγίαν Γραφὴν λέγουσαν, ὅτι ἔδοσεν οὗτος τὸ ὄνομα εἰς πάντα τὰ πλάσματα, καὶ ὅτι ἕκαστον παρ' αὐτοῦ ἐπιβλήθην ἦτο τὸ ἀληθὲς αὐτῶν ὄνομα. Διὰ νὰ ᾔῃναι δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ἔπρεπε νὰ συμφωνῇ μὲ τὴν ἐνδόμυχον τοῦ πράγματος φύσιν· ἐπομένως ὁ ἐπιθέτων αὐτὸ ἠδύνατο νὰ βυθίζῃ τὸ βλέμμα εἰς τὰ βάθη τῆς φύσεως, καὶ νὰ γνωρίζῃ τ' ἀπόκρυφα αὐτῆς αἷτια. Καίτοι διὰ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καταβιβασθέντες εἰς τὴν παροῦσαν ἄγνοιαν, δὲν στερούμεθα ὁμοίως παραδείγματα δυνάμενα νὰ ἐξηγήσωσιν ἕως εἰς ποῖον βαθμὸν σοφίας ὑψοῦται τὸ ἐγὼ ἀπαρνούμενον ἐν μέρει ἑαυτὸν εἰς τὸν κόλπον τοῦ οὐκ ἐγὼ. Ὁ εὐσυνήδειτος ἱστορικὸς, ὅστις θέλει νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ περιγράψῃ πισῶς παρελθοῦσάν τινα ἐποχὴν τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν πρέπει ν' ἀπεκδυθῇ πᾶν αἰσθηματῶν

συγχρόνων του, καὶ λησμονῶν τὰς προλήψεις τοῦ αἰῶνός του νὰ παραδεχθῆ ἐκείνας τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς, ν' ἀπαρνηθῆ, ἐν ἐνὶ λόγῳ, μέρος ἑαυτοῦ, ὥστε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἐπιθέσει, νέος Ἄδὰμ, τὸ ἀληθὲς ὄνομα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν; Τίποτε ὅμως δὲν εἶναι τόσον κατάλληλον νὰ ἐξηγήσῃ τὴν σοφίαν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, ὅσον τὰ παράδοξα φαινόμενα τῆς ὑπνοβασίας, εἰς τὰ ὅποια τὸ ἐγὼ, χάνον διὰ τοῦ ὕπνου τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν, ἀποκτᾷ γνώσεις τόσον βαθείας καὶ θαυμαστάς, ὅσας εἰς τὴν πλήρη τῶν δυνάμεών του ἐνέργειαν δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ ἐλπίσῃ.

Ὁ Ἄδὰμ δίδει πίστιν εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ ὄφρος καὶ παραβαίνει τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Θεοῦ· τὸ ἐγὼ χωρίζεται ἀπὸ τὸ οὐκ ἐγὼ· ἡ ἐνότης καταστρέφεται, ἡ πάλη ἄρχεται καὶ εἰσέτι ἐξακολουθεῖ.

Πρέπει ν' ἀναγνώσῃ τις εἰς τὴν ἀγίαν Γραφὴν τὴν εὐγλωττον περιγραφὴν τῶν ἀμέσων ἀποτελεσμάτων τοῦ πρώτου ἁμαρτήματος. Τὸ ἐγὼ, μόλις ἀποχωρισθὲν τοῦ οὐκ ἐγὼ, συναισθάνεται τὴν διάκρισιν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ οὐκ ἐγὼ, τῆς ὁποίας δὲν ἠδύνατο πρότερον νὰ ἔχῃ συνείδησιν. Ὡς ἐκ τούτου δὲ μόλις ἠφωνῆ τοῦ Θεοῦ ἀντηχεῖ εἰς τὸν παράδεισον, φοβεῖται ὁ Ἄδὰμ καὶ κρύπτεται· αἰσθάνεται κατὰ πρώτην φωρὰν ὅτι δὲν εἶναι ἐν μὲ τὸν Θεόν. Εἰς τὴν κατηγορίαν δὲ αὐτοῦ δὲν ἀντιτάσσει ἄλλην ὑπεράσπισιν παρὰ τὴν κατηγορίαν τῆς γυναικὸς, τὴν ὁποίαν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀθωότητος εἶχεν ὀνομάσει ὄστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων του καὶ σάρκα ἐκ τῆς σαρκός του· αἰσθάνεται τουτέστιν ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἐν μὲ αὐτήν. Τί λείπει τώρα εἰς τὴν δυστυχίαν τοῦ Ἄδὰμ παρὰ ν' ἀφανισθῆ καὶ ἡ μετὰ τῆς φύσεως ἐνότης αὐτοῦ; Καὶ ἰδοὺ ὁ Θεὸς ἀποφαινόμενος τὴν καταδίκην του, ἥτις ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ ἐπικύρωσις τῶν συνεπειῶν τοῦ ἁμαρτήματος, τοῦ χωρισμοῦ, τῆς πάλης. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πλέον ἐν μὲ τὴν σύζυγόν του, πρέπει νὰ ὑπάρξῃ μετὰ αὐτῶν ἀνώτερος καὶ κατώτερος·

ἐντεῦθεν δὲ αἱ λέξεις πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἢ ἀποσροφή σου καὶ αὐτὸς σοῦ κυριεύσει. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πλέον ἐν μὲ τὴν φύσιν, πρέπει νὰ παύσῃ αὐτοῦ μὲν ἡ σοφία, ἐκείνης δὲ ἡ ὑπακοή, ἀπὸ τὴν ἐνότητα ταύτην προερχομένη· ἐντεῦθεν δὲ ἄκάνθας καὶ τριβόλους θέλει γεννᾶ ἡ γῆ, καὶ δὲν θέλει χορηγεῖ καρποὺς εἰμὴ ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους ἰδρωτάς ποτιζομένη· ἐντεῦθεν ἡ γῆ ἥτις σχηματίζει τὴν σάρκα τοῦ ἀνθρώπου, θέλει λυπῆ αὐτὸν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του, ἕως οὗ ἀποσπασθῆ αὐτοῦ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ θανάτου· ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σὲ εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει.

Διαβραγέντων τοιουτοτρόπως τῶν κρίκων τῶν ἐνούντων τὸ ἐγὼ μετὰ τοῦ οὐκ ἐγὼ, ἠδύνατό τις ἐκ τῶν προτέρων νὰ διαγράψῃ τὸν κύκλον τῆς ἀνθρωπίνου ἱστορίας μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ προφητεύσῃ ὅτι τὸ ἐγὼ ἤθελεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐξάνει τὸ διάστημα τὸ χωρίζον αὐτὸ ἀπὸ τοῦ οὐκ ἐγὼ· ὅτι τέλος ἤθελεν ὀλως διόλου ἀποσεῖσαι τὸν ζυγόν του, καὶ καταπατήσῃ αὐτὸ μὲ τὸν πόδα τοῦ Πλάτωνος· καὶ ὅτι φθάσαν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ὑπερηφανείας του, ἤθελε διὰ τῆς φλογίνης ῥομφαίας του χωρίσει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς δύο ἄνισα τμήματα· ἀφ' ἑνὸς μὲν τοὺς ὀλίγους αὐτοῦ δορυφόρους ἐπὶ τοῦ θρόνου· ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν λαὸν εἰς τὰς ἀλύτους τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς δεισιδαιμονίας. Τὸ ἐγὼ ἐγκαταλειφθὲν εἰς μόνον ἑαυτὸν, θέλει πάντοτε καταντήσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ προνομίου καὶ τῆς ἀπάτης.

Ὅλαι αἱ θρησκείαι ὅσαι διεδέχθησαν ἀλλήλας ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἐπροσπάθησαν νὰ δώσουν πέρας εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ οὐκ ἐγὼ πάλην, νὰ συβράψουν τοὺς διακοπέντας αὐτῶν δεσμούς (1). Αἱ μὲν ὁμως ὑψόνουσαι ἐπὶ

(1) Religio ἀπὸ τοῦ ligare.

τοῦ βωμοῦ τὸ οὐκ ἐγὼ, σφάζουν ἔμπροσθέν του τὸ ἐγὼ· αἱ δὲ μηδενίζουν τὸ οὐκ ἐγὼ εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐγὼ. Μόνος ὁ χριστιανισμὸς παραδέχεται μὲ ἴσην ἀγάπην τὰ δύο μαχόμενα στοιχεῖα, τὰ ἀδελφοποιεῖ, καὶ τὰ συνταυτίζει οἷα ἦσαν πρὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος.

Ὁ Χριστὸς ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑψάνει τὸ ἐγὼ εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν εἰς ὃν ἡ ἀνθρώπινος φαντασία ἠδύνατο ποτὲ νὰ φθάσῃ· ὁ Χριστὸς γίνεται αὐτὸς οὗτος ἐγὼ. Εἰς τὰς ἀκτῖνας τοιαύτης δόξης φαίνεται εὐτελέστατον ῥάκος τὸ διάδημα τὸ ἔπειθον ἔθεσεν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ἐγὼ ὁ θεῖος Πλάτων. Ἀφ' ἑτέρου ὁμως ἐκθέτει ὁ Χριστὸς τὸ ἐγὼ τοῦτο εἰς τὰς μαστιγὰς καὶ εἰς τὰ πτύσματα, τὸ ταπεινώνει μέχρι τοῦ διασταυρώσεως θανάτου. Ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τὸ ἐγὼ ἀνίσταται ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὸν θάνατον, καὶ ἀναβαίνει ὀριαμδεῦσον εἰς τὸν οὐρανόν.

Τοιαύτη εἶναι ἐπομένως ἡ ἀποστολὴ τοῦ Χριστοῦ, νὰ διδάξῃ τὸ ἐγὼ ὅτι μόνον περιορίζον αὐτὸ ἑαυτὸν, ἀπαρνούμενον τὸν ἐγωϊσμόν του, δύναται νὰ γίνῃ τέλειον, νὰ γίνῃ ἐκ νέου ἐν μὲ τὸν Θεόν, μὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ μὲ τὴν φύσιν. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν καταστρέφει τὴν ἀνθρώπινον προσωπικότητα, ὡς τινὲς ἐσφαλμένως ἰσχυρίσθησαν· καθότι οὐδεμία θρησκεία ὡς ὁ χριστιανισμὸς δὲν θεοποίησεν αὐτήν· ἀλλὰ τὴν καθαρίζει ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα τοῦ ἐγωϊσμοῦ, καὶ οὕτω τὴν θέτει εἰς ἀρμονίαν μετὰ τοῦ Πλάστου καὶ τῆς πλάσεως. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ἀπλοῦς Πλατωνισμὸς, ὥσπερ ἄλλοι διατείνονται· καθότι ἐὰν ὑψόνῃ μέχρις οὐρανοῦ τὸ ἐγὼ, τὸν λόγον, τὸ συμφιλιώνει συγχρόνως μὲ τὸ παρὰ τοῦ Πλάτωνος καταπατούμενον οὐκ ἐγὼ· οὐδὲ περιορίζει τὴν ἀλήθειαν μεταξὺ ὀλίγων σοφῶν, ἀλλὰ καθίστησιν αὐτὴν κτῆμα τοῦ πτωχοῦ τῷ πνεύματι, τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Πλάτων ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἐπιστήμης εἶχε κηρύξει πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν ἀνίκανον.

Εἰς κἀνένα τοῦ Χριστιανισμοῦ θεσμὸν δὲν ἐκφράζεται κα-

θαρώτερον ἢ συντάξεις αὕτη, ἢ ἔνωσις τοῦ ἐγὼ μετὰ τοῦ οὐκ ἐγὼ, παρὰ εἰς τὸ μυστήριον τῆς εὐχαριστίας. Ὁ Θεὸς ἄνθρωπος λαμβάνει ἄρτον καὶ οἶνον, τὰς δύο οὐσίας τὰς κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπεύοντας τὴν φύσιν εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ λέγει εἰς τοὺς μαθητάς του· ὁ ἄρτος οὗτος εἶναι τὸ σῶμά μου, ὁ οἶνος οὗτος εἶναι τὸ αἷμά μου. Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι ὁ ἐκούσιος περιορισμὸς τοῦ ἐγὼ, ἐδημιούργησε τὸ μετὰ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα ἀνήκουσον θαῦμα, τὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσεως.

Ἐὰν δὲ μᾶς ἐσυγχωρεῖτο νὰ βυθίσωμεν τὸ βλέμμα εἰς τὸν ὠκεανὸν τοῦ φωτὸς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου λάμπει ἡ χριστιανικὴ Τριάς, ἠδυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Θεὸς ὁ πατήρ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ στοιχεῖον τοῦ οὐκ ἐγὼ καὶ διὰ τοῦτο καίτοι πολλάκις παριστάμενος εἰς τὴν παλαιὰν Γραφήν, δὲν λαμβάνει ποτὲ ἀνθρώπου μορφήν· ὅτι ὁ Χριστὸς ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἐγὼ, καὶ τέλος τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, εἰς τὸ ἐγὼ οὐκ ἐγὼ.

Καὶ διὰ τοῦτο, ἅμα ἐν ἐκ τῶν δύο στοιχείων, τὰ ὁποῖα ὁ Χριστιανισμὸς περικλείει, ἀποσεΐση τὸν ζυγὸν του καὶ γεννήσῃ αἵρεσίν τινα, ἀμέσως καὶ ἡ ἐνότης τῆς χριστιανικῆς Τριάδος (ἡ ὁμοουσία) πολεμεῖται καὶ τροπολογεῖται.

Πᾶσα αἵρεσις ἐπομένως εἶναι ἡ ἐκλογὴ ἐνδὸς τῶν δύο μεγάλων στοιχείων ἐξ ὧν σύγκειται ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ ἡ πρὸς βλάβην τοῦ ἑτέρου ἀνύψωσις του. Μόνη ἡ ἀληθῶς καθολικὴ θρησκεία θεωρεῖ ἀμφοτέρωτα ὡς γνήσια καὶ φίλτατα αὐτῆς τέκνα, καὶ εἰς ἴσας μερίδας διανέμει μεταξὺ αὐτῶν τὰς φροντίδας καὶ τὴν ἀγάπην αὐτῆς.

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α.

Ἐρευνήσαντες τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τὰ δύο μεγάλα τμήματα αὐτῆς, τὴν ἀρχαιότητα δηλαδή καὶ τὴν νέαν ἱστορίαν, ἄς ἀνακεφαλαιώσωμεν ὅσα μέχρι τοῦδε ἐξεθέσαμεν, ἄς συλλάβωμεν ὅλους διὰ μιᾶς τοὺς ἤχους ἐκείνους ὅσους ἐξηγάγομεν χωριστὰ ἀπὸ ἐκάστην ἐποχὴν τῆς ἱστορίας.

Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀρχαιότητα ἴδομεν ὅτι, καίτοι τὸ διαζύγιον ἐ γ ὦ καὶ τοῦ οὐκ ἐ γ ὦ ἀνατρέχει εἰς τὰς πρώτας τῆς πλάσεως ἡμέρας, ὅμως διὰ πολλῶν αἰώνων διάστημα τὸ οὐκ ἐ γ ὦ ἐκράτησεν ὑποχείριον τὸ ἐπαναστατικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἠδυνήθη ν' ἀποσεῖσθαι τὸν ζυγὸν καὶ ν' ἀναπτυχθῆ ἑλευθέρως· ὅτι ἐπὶ τέλους ὁ Χριστὸς ἦλθε νὰ κηρύξῃ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν δύο ἐχθρῶν ἀδελφῶν, καὶ νὰ πληρώσῃ τὰς εὐχὰς αὐτῶν διὰ τῆς ἀποθεώσεως ἀμφοτέρων.

Ἄλλὰ κλείσαντος τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ θαυμασίου τρόπου ἐπιλόγου τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαιότητος, τὰ δύο στοιχεῖα τὰ παρ' αὐτοῦ εἰσαχθέντα εἰς τὴν κιβωτὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ συγχωνευθοῦν διὰ μιᾶς, καὶ αἱ πληγαὶ ὅσας τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα ἤνθειξεν εἰς τὸ σῶμα τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ μιᾶς νὰ θεραπευθῶσι. Ἐντεῦθεν καθὼς ἐξ ἀρχῆς μὲν, εἰς τὰς πρώτας τῆς ἐκκλησίας αἵρέσεις, τὸ οὐκ ἐ γ ὦ ἐπροσπάθει νὰ σφετερισθῆ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὅλην τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὸν εἰς τὰ δόγματα τοῦ Μωσαϊσμοῦ, οὕτω μεταταῦτα τὸ ἐ γ ὦ, τὸ πλατωνικὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ στοιχεῖον, ἐφάνη διὰ τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καρτεσίου νικῆσαν καὶ ἐκθρονίσαν διὰ πάντοτε τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ ἀδελφόν. Ἄλλὰ διατρέξαν ὅλον τὸ στάδιον τὸ προσδιορισθὲν ἀπὸ τὴν θεῖαν σοφίαν, φθάσαν ἀπὸ τοῦ Λουθήρου ἕως τὸν Ναπολέοντα, ἀνεγνώρισεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πολυχρόνιον πλάνην, καὶ συνεφιλιώθη μὲ τὸν παλαιὸν ἐχθρόν του, τὴν π α ρ ἄ δ ο σ ι ν δηλαδή, τὸν λαόν, τὸ οὐκ ἐ γ ὦ.

Δὲν ἔχομεν ἤδη δικαίωμα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὰ δύο

ταῦτα στοιχεῖα διδαχθέντα διὰ τῆς πείρας, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν κατὰ μόνας εἶναι ἀνίκανον νὰ ἐξουσιάζῃ τὸν κόσμον, θέλουν τέλος πάντων ἀνοίξει τὰ ὦτα καὶ τὴν καρδίαν εἰς τὰ μεγάλα μαθήματα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος εἰς τὴν θείαν Τριάδα τὴν ἀρμονίαν τοῦ ἐ γ ὦ μετὰ τοῦ οὐ κ ἐ γ ὦ, ἡ βασιλεία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ ἀπὸ τὸν Χριστὸν προαγγελθεῖσα, θέλει ἀρχίσει ἐπὶ τῆς γῆς;

Ὅταν ὁ νέος οὗτος κυριάρχης στήσῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν νικηφόρον σημαίαν του, ἡ ἀνθρωπότης θέλει φθάσει εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου ἀποστολῆς της, καθότι τότε ἡ ἱστορία της θέλει εἶσθαι ἡ ἀντανάκλασις τοῦ θείου τύπου τῆς τελειότητος, τὸ μέγα σουδάριον τῆς θείας Τριάδος. Τότε ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν θέλει βλέπει εἰς μὲν τὴν ἀρχαιότητα τὴν βασιλείαν τοῦ οὐ κ ἐ γ ὦ, τοῦ λαοῦ, τῆς ἐ ν ό τ η τ ο ς, τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τοῦ Πατρός· εἰς δὲ τὴν παρ' ἡμῶν ἐπικαλουμένην νέαν ἱστορίαν, τὴν βασιλείαν τοῦ ἐ γ ὦ, τῆς ἀτομικότητος, τῆς ποικιλίας, τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ· τέλος δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν ἣτις εἶναι ἀκόμη μέλλουσα δι' ἡμᾶς, τὴν βασιλείαν τοῦ ἐ γ ὦ καὶ τοῦ οὐ κ ἐ γ ὦ, τῆς ἐ ν ό τ η τ ο ς ἐ ν τ ῆ ποικιλίᾳ, τὴν εἰκόνα τοῦ ἁ γ ί ο υ Π ν ε ύ μ α τ ο ς.

Διαιρουμένου δὲ τοῦ ἱστορικοῦ οἰκοδομήματος εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας ἐξ ὧν σύγκειται ἐποχὰς, δὲν παύει ἐντεῦθεν ἡ ἀρμονία, δὲν παύει ἐντεῦθεν ἡ ἱστορία νὰ ᾔῃναι ὁ καθρέπτης τῆς θείας Τριάδος. Καθότι καὶ εἰς ἑκάστην τῶν ἐποχῶν τούτων κατὰ μόνας, ἂν καὶ τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον στοιχεῖον ᾔῃναι τὸ ἐπικρατέστερον, ἀντανακλᾶται πάντοτε ὁλόκληρος ὁ τύπος τῆς τελειότητος, τῆς θεότητος. Οὕτως ὁ καθρέπτης, καίτοι εἰς χίλια κλάσματα συντετριμμένος, παριστάνει ὁλόκληρον εἰκόνα εἰς ἕκαστον αὐτοῦ τεμάχιον.

Τ Ε Λ Ο Σ.